

***„MIÉRT ÉPPEN VELEM
TÖRTÉNIK?”***

**Kognitív terápiás intervenciók
PTSD esetén**

**Perczel - Forintos Dóra
Semmelweis Egyetem ÁOK
Klinikai Pszichológia Tanszék
2018.**

A PTSD aktualitása

Háborús áldozatok

Gránát sokk - 2. világháború, vietnami háború

A PTSD aktualitása

Testi vagy szexuális erőszak áldozatai

Trauma szemtanúja

Internetes zaklatás (cyber bullying)

A PTSD aktualitása

Természeti katasztrófák

Balesetek

Székelyhőn

Társadalmi traumák

Társadalmi traumák

Előfordulása

Előfordulása az élettartam során: 6,8%

Éves előfordulása: 1,1%

Egyes vizsgálatok alapján a lakosság körülbelül 60%-a él át
valamilyen potenciálisan traumatikus életeseményt,
azonban csak 10–20%-nál alakul ki PTSD

(Kessler és mtsai, 2005)

Élettartam prevalencia országokként

Dél-Afrika: 73,8%, ami magasabb volt, mint más európai felméréseknél

Japán: 54-64%

Spanyolország: 54% a traumás kitettség

Észak-Írország 60,6%, legmagasabb Európában

Kockázati tényezők

- Háztartásbeliknél lényegesen kisebb a kockázat, mint a dolgozók körében
- Nőknél lényegesen nagyobb a kockázat (Brewin, 1999)
- Dél-Afrikában a leggyakoribb az ún. szemtanúk traumatizációja: a köztereken előforduló súlyos erőszak magas szintje miatt

Trauma típusok valószínűsége

Szexuális és fizikai erőszak: Japán, Spanyolország és Észak-Írország

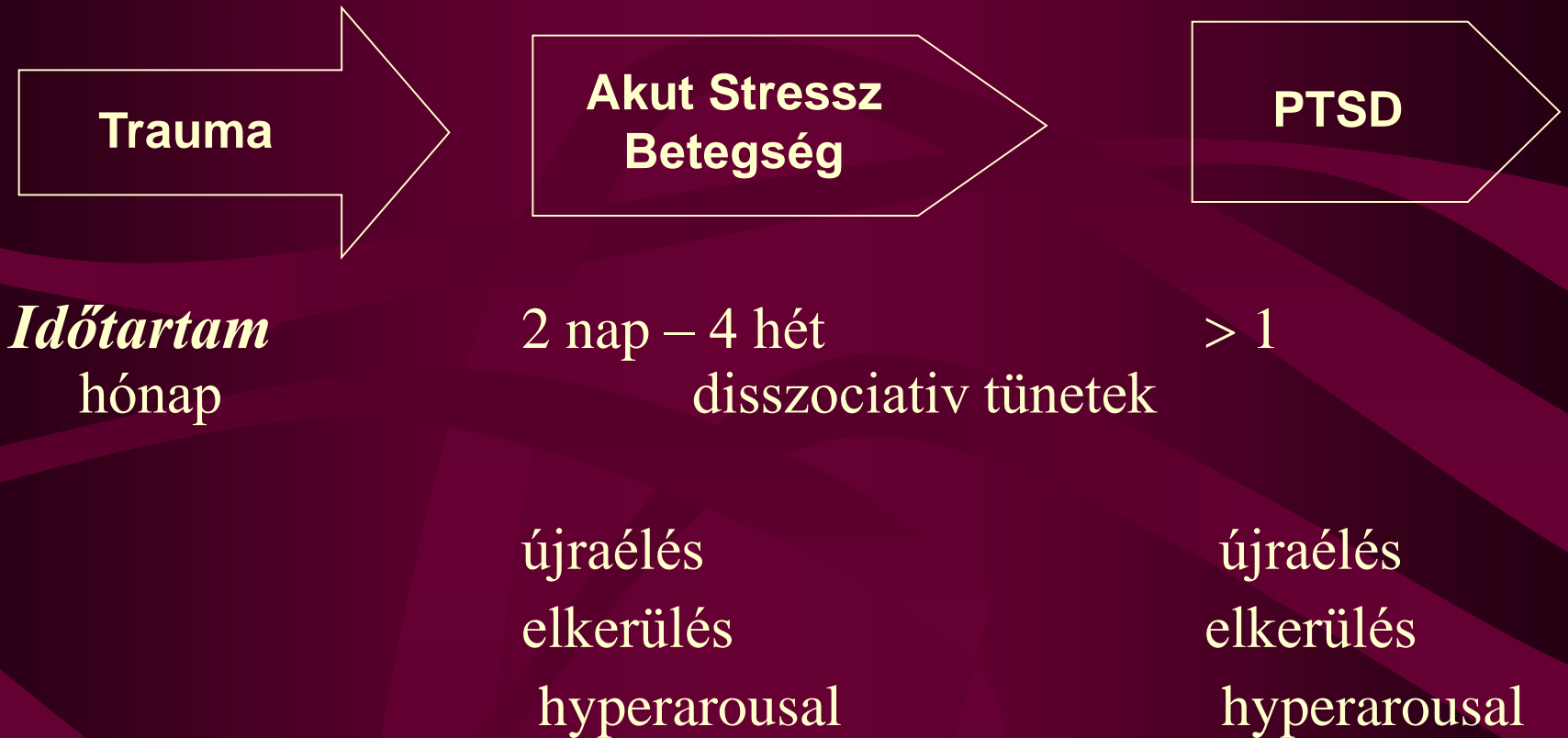
Szeretett személy váratlan halála: Spanyolország

Más kategóriába sorolt események a PTSD legmagasabb feltételes kockázatát hordozták (Olaszország, Észak-Írország)

Japán: az interneten elkövetett zaklatás járult hozzá leginkább a krónikus tünetekhez.

Dél-Afrika: leggyakoribb az ún. szemtanúk traumatizációja a köztereken előforduló súlyos erőszak magas szintje miatt

Trauma, Akut Stressz Betegség és PTSD

Akut, krónikus és késleltetett PTSD

Poszttraumás stressz zavar - F43.1

Együttesen érvényes 1 és 2:

- 1) olyan eseményt élt át vagy olyannak volt tanúja, vagy olyannal szembesült, amelyben valóságos, vagy fenyegető haláleset, súlyos sérülés vagy a saját vagy mások testi épségének veszélyeztetése valósult meg**
- 2) a személy erre intenzív félelemmel, tehetetlenséggel vagy rémülettel reagált.**

Poszttraumás stressz zavar 2.

B) A traumát a személy ismételten újraéli az alábbiak közül egy vagy több módon:

1. kényszerű, ismétlődő, szenvedést okozó visszaemlékezés vagy
2. ismétlődő, kínzó álmodás, vagy
3. cselekedetek vagy érzések (illúzió, hallucináció) formájában.

PTSD 3.

C) a traumával összefüggő ingerek tartós kerülése és az általános válaszkészség megbénulása

1. a traumával összefüggő gondolatok, érzések vagy beszélgetés kerülése vagy

2. a traumával összefüggő emlékeket ébresztő tevékenységek, helyek vagy személyek kerülése

3. a traumára való visszaemlékezési képtelenség

PTSD 4.

4. észrevehetően lecsökkent érdeklődés vagy részvétel fontos tevékenységekben
5. másoktól való elszakadás, elidegenedés élménye
6. az érzelmek beszűkülése
7. a jövő beszűkülésének érzése.

PTSD 5.

D) a fokozott készenlét tünetei tartósan, azaz legalább 2 vagy több az alábbiakból :

1.elalvási zavarok

2.irritabilitás, dühkitörések

3.koncentrálási nehézség

4.hypervigilitas

5.felfokozott „alarm-készség”.

A PTSD rejtélye

- *MIÉRT*

- sokszor késleltetve,
- a fenyegető helyzet elmúltával,
- a traumát átélőknek csak egy részénél alakul ki?

DISZFUNKCIONÁLIS kognitív stratégiák

- TÉPELŐDÉS, RÁGÓDÁS: „én vagyok a hibás, másképp kellett volna cselekednem.”
- EMOCIONÁLIS DERMEDTSÉG: „Kontrollálnom kell az érzéseimet, különben megőrülök.”
- INTRUZIV GONDOLATOK: Nem szabad, hogy eszembe jusson.”
- VÁLTOZATLANSÁG: „Ha elfelejtem őket, rossz ember vagyok.”

DISZFUNKCIONÁLIS viselkedési stratégiák

- Késői lefekvés -
rémálmok elkerülése
- Fokozott ellenőrzés,
óvatosság - félelem miatt
- Kellemes dolgok
abbahagyása - érzések
kontrollja miatt
- Helyszín, tevékenység
elkerülése - szorongás
- Állandó elfoglaltság -
emlék elkerülésére
- Mások elkerülése -
sérülések nyomai,
szégyen miatt

Eszerint az érintettek *nem képesek a traumát időben behatárolt eseménynek tekinteni, hanem az eseményt és következményeit súlyos jelen idejű fenyegetettségként élik meg.*

(Ehlers & Clark, 2000)

KIKNÉL alakul ki? (folyt.)

TRAUMA

**ÖNKÉP
VILÁGKÉP**

Dalgleish & Power (1998, 1999)

Ellentmondásos reprezentációk

Trauma reprezentáció:

- analóg,
- verbális: *veszély,*
- sematikus:
„elvesztem”,
„a világ kiszámíthatatlan”.

Önkép, világkép repr.:

- analóg,
- verbális: *biztonság,*
- sematikus:
„rátermett vagyok”,
„mindennek megvan a maga helye”.

ELLENTMONDÁSOS INFORMÁCIÓK

FÉLELMET KELTENEK

**TÚLAKTIVÁLTSÁG
RÉMÁLMOK
INTRUZÍV GONDOLATOK
MINDEN ÉRZÉKSZERVI MODALITÁSBAN**

**VÉDEKEZÉS
ELKERÜLÉS**

A vélt veszélyt jelentő értékelések intenzív affektusokhoz vezetnek:

- félelemhez („sehol sincs biztonság”),
- haraghoz („igazságtalanul kezeltek”),
- büntudathoz („én voltam a hibás”),
- szégyenhez („megvetendőt tettem”),
- szomorúsághoz („tönkrementem”)

A terápia célja a traumatikus élmény integrációja.

Hogyan?

- Emocionális feldolgozás révén,
- Szupportív kapcsolatok segítségével,
- Expozíció formájában,
- Diszfunkcionális attitűdök módosításával.

Perzisztáló PTSD

(Ehlers & Clark, 2000)

A terápia céljai

Ehlers & Clark (2000)

A KEZELÉS MENETE

1. TERÁPIÁS KONTEXTUS ÉS KAPCSOLAT
2. FELMÉRÉS, AZ ESEMÉNY LEÍRÁSA

1. PSZICHOEDUKÁCIÓ
2. VISSZATÉRÉS A MINDENNAPOKHOZ
3. In vivo EXPOZÍCIÓ

1. KOGNITIV ÁTSTRUKTURÁLÁS

- a trauma felidézése és újraélése
- házagkitöltés és elkerülés megszüntetése
- legkényesebb pont megtalálása, („égető pontok”)
- jelentés előhívása, ha kell, újraátélés
- jelentés megkérdőjelezése

7. KIVÁLTÓ TÉNYEZŐK, TRIGGEREK KEZELÉSE³⁴

ÁLTALÁNOS SZEMPONTOK

- **PTSD tünetek = abnormális szituációra adott válaszreakció**
- **A páciens a traumatikus emlékekkel szembenézhet úgy, hogy értelmet talál benne, de a reakció fennmarad**
- **A terápia magában foglalja a fenntartó tényezők módosítását**

Emocionális feldolgozás

- **szupportív kapcsolatok segítségével**
- **empátiás hozzáállással**
- **visszatérés a mindennapokhoz**

SZOCIALIZÁLÁS

1. Normalizáló szemlélet: a panaszok abnormis eseményre adott gyakori reakciók.
2. Az eddigi hiábavaló megküzdési stratégiák enyhébb stressz esetén hatékonyak lehetnek, most inkább fenntartják a tünetet.
3. A terápia lényeges eleme a trauma TELJES feldolgozása (*szekrény hasonlat*).

VISSZATÉRÉS A MINDENNAPOKHOZ

- **Kezdje el mihamarabb**
- **Példák:**
  - **Mozgás**
  - **Alvásprogram**
  - **Kapcsolatok felelevenítése**

AZ IMAGINATIV ÚJRAÁTÉLÉS: FOLYAMAT

- **Ésszerű magyarázat: túltömött szekrény és más metaforák használata**
- **Mint egy videó visszajátszás, gondolatokkal és érzelmekkel, és lehetőség szerint valósághű**
- **Jelenidőben**
- **A terapeuta: szupportív kérdések: segítve a páciens az átélés folyamatában: mit érez, hol, milyen gondolatok futnak át rajta?**
- **Az érzelmek és az életszerűség értékelése**

1. Esettanulmány (autóbaleset)

Égető kérdések (félelem, zavartság: 90-100)

- Azt hittem, meghalok (100%)
- Elszúrtam, az én hibám volt (90%)
- János jobban feltalálta volna magát ebben a helyzetben (100%)

Átstrukturálás

- A legrosszabb momentum hozzáadása a végső kimenetelhez (nem halt meg)
- Rajzok és modellek, hogy kiderítsük, mi is történt

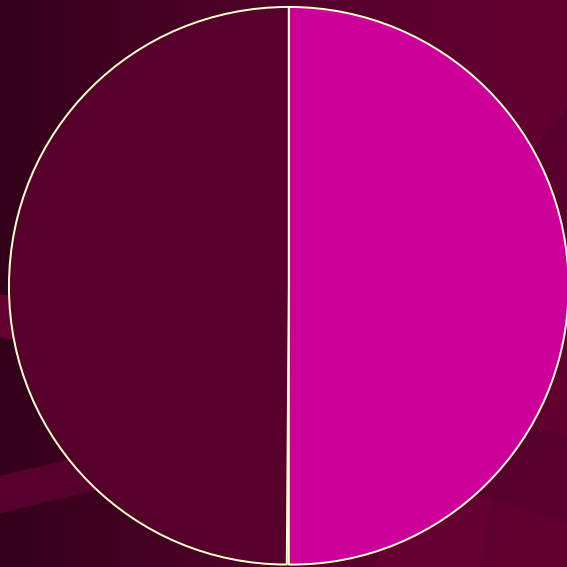
Expozíció formájában átstrukturálással

A trauma újraélése biztonságos
közegben, ezáltal lehetővé válik

a korábbi valóságképpel,
jelentésvilággal ellentétes trauma-
információk integrálása.

Foa, 1993.

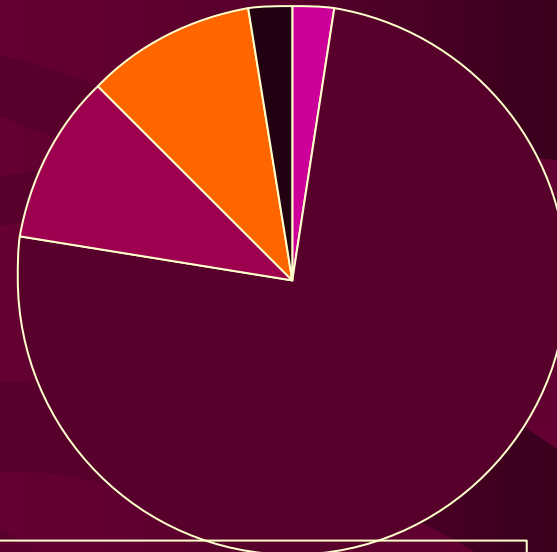
ELŐTTE

■ Az én hibám 50 %

■ A fiatalember hibája 50 %

UTÁNA

■ Az én hibám 2,5 %

■ A fiatalember hibája 75 %

■ Forgalmas utca 10 %

■ Eső, hosszadalmas ácsorgás 10 %

■ Véletlen 2,5 %

6. KIVÁLTÓ TÉNYEZŐK KEZELÉSE

Kiváltó tényezők: színek, hangok, mozdulatok, belső élmények.

Néha visszaemlékezés nélkül is intrúzív emlékek törhetnek elő

A kiváltó faktorok azonosítása (az intrúzió kontextusának elemzése, napló)

A kiváltó faktor és az emlék közötti kapcsolat megszüntetése (self-instrukciók, viselkedési kísérlet)

Akkor:

Fémmeel bekerített

Nehéz légzés

Halálfélelem

Szabaduláskor nehézkes légzés

Nincs kontroll

Nincs senki, aki segítene

Fizikailag sérült

Most

Fémmel bekerített

Nehéz légzés

Nincs halálfélelem

Szabaduláskor

nyugodt légzés

Kontroll

gombnyomásra

Egy szimpatikus

Társadalmi traumák feldolgozása 1956

Az anya szerepe a trauma feldolgozásában

Voltak, akik **nyíltan** beszéltek gyermekükkel

Voltak, akik **tabuként** kezelték és

Voltak olyanok is, akik **eltitkolták.**

Társadalmi traumák feldolgozása 1956

Akik **nyíltan** beszéltek a gyermekükkel:

érzelmi biztonság, közös teherviselés, bizalom

Akik **tabuként** kezelték: családi kommunikációnak nem része, gyermek fantáziál, bizonytalanság benne az apáról, magukra maradtak a trauma feldolgozásával és a diszkriminációval.

Társadalmi traumák feldolgozása

1956

Voltak olyanok is, akik **eltitkolták** mondván hogy az apa külföldre ment vagy meghalt. Cél, hogy megóvják a gyermeket a tragédia súlyától, de később, amikor megismert részleteket, nem volt felkészülve. Leginkább védtelen, a hivatalos álláspontot elfogadókká váltak.

VÁLTOZÁS

ÖSSZEFÜGGŐBB ELBESZÉLÉS

HALVÁNYABB SZENZOROS ÉS
MOTOROS KOMPONENSEK

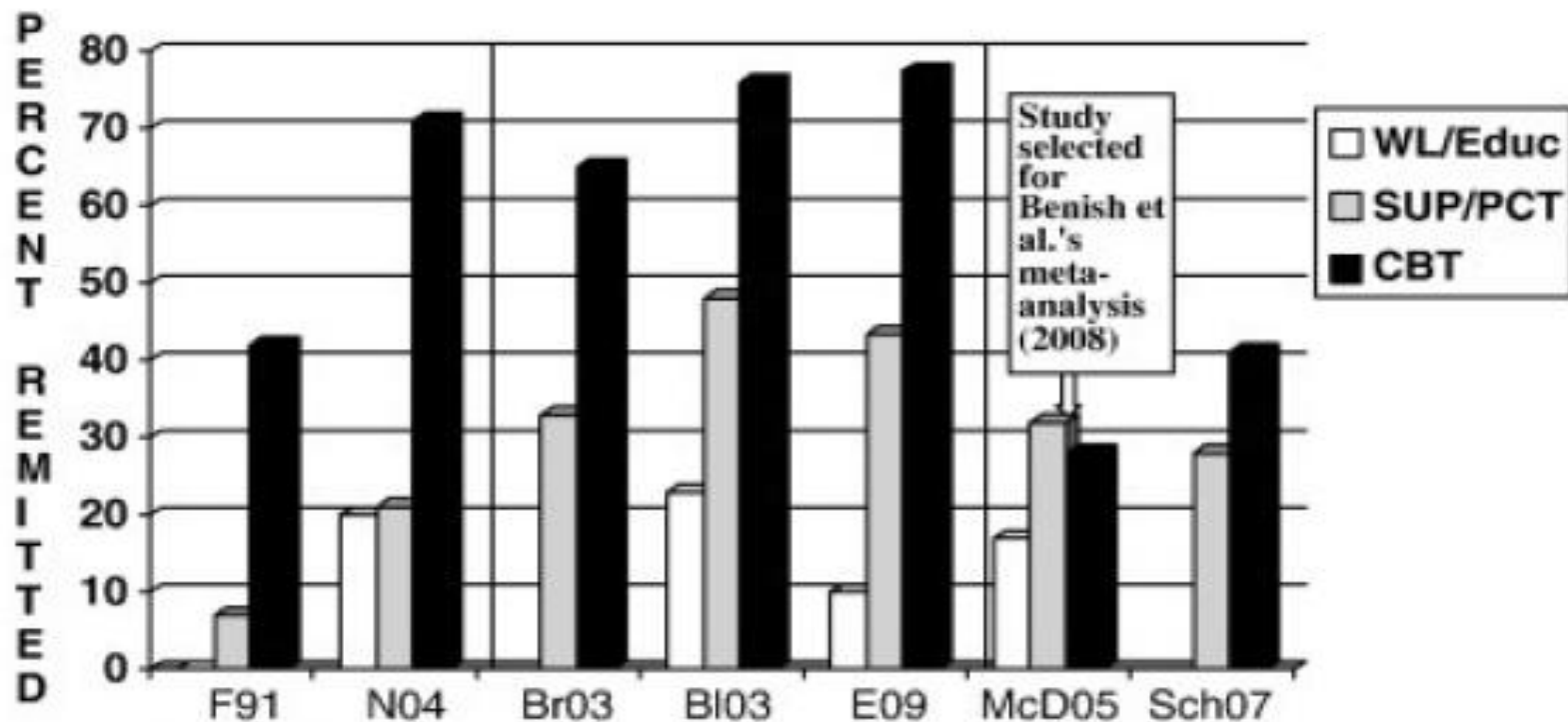
MÚLT IDŐ HASZNÁLATA

ENYHÉBB AFFEKTUSOK

„S az élet megy tovább.”

PTSD: Hatékonyságvizsgálatok áttekintése

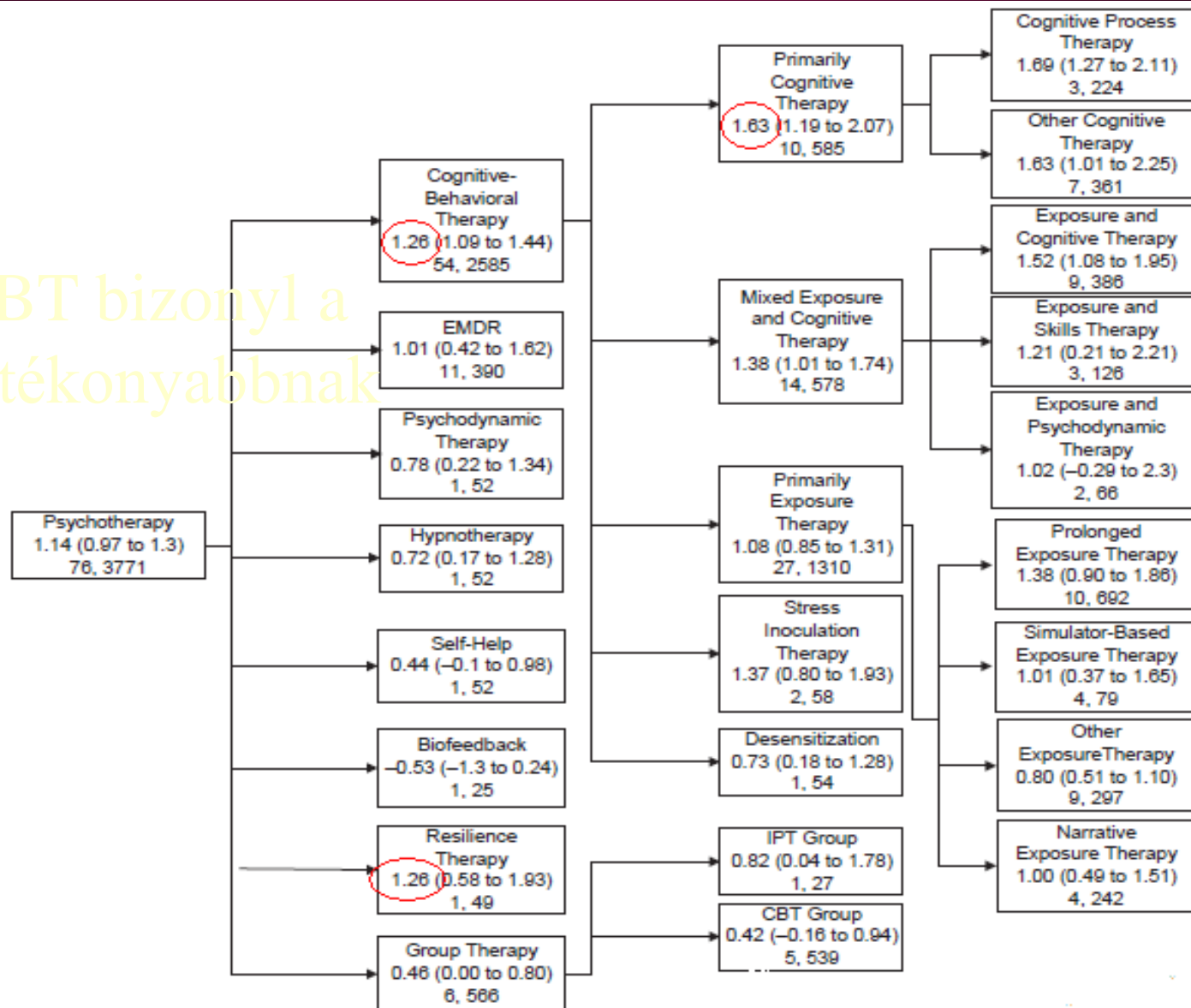
WL/Educ=Várólista/Pszichoedukáció; **Sup/PCT**=Szupportív/Jelen-fókuszú terápia; **CBT**= Kognitív viselkedésterápia.

F91: Foa et al., 1991; N04: Neuner et al., 2004; Br03: Bryant et al., 2003; B103: Blanchard et al., 2003; E09: Ehlers et al., 2009; McD05: McDermott et al., 2005; Sch07: Schumm et al., 2007

PTSD 2.: 112 vizsgálat meta-analízise

(Watts et al., 2013)

a CBT bizonyult a
leghatékonyabbnak

PTSD 3.: A kognitív viselkedésterápia hatékonyságának szisztematikus áttekintése

(Mendes et al., 2008)

- Huszonhárom klinikai vizsgálat eredményeinek szisztematikus áttekintése
  - 1923 személy: 898 kezelt, 1025 kontroll

Összehasonlított terápiás módszerek	N	Vizsgálatok száma	Relative Risk (RR): mekkora a páciens esélye a gyógyulásra RR<1: CBT a jobb, RR>1 CBT a kevésbé hatékonyabb, RR=1 ugyanolyan hatékony
CBT/EMDR	54	2	0,35
CBT/Szupportív terápia	359	6	0,43
CBT/Expozíciós terápia	286	5	0,9
CBT/Kognitív terápia	99	2	1,01

IRODALOM

Ehlers, A. & Clark, D. M. (2001): A PTSD kognitív modellje. *Psychiatria Hungarica, 17, 3-23.*

Yule, W. (1997):

Post-traumatic Stress Disorder.

Wiley and Sons, London.

Perczel Forintos, D. (2000):

„Megrekedve a pillanatban” - esettanulmány

Psychiatria Hungarica, 17, 58-89.

Perczel Forintos, D. (2005): A poszttraumás stressz betegség kognitív terápiája. In: Mórotz, K. – Perczel Forintos, D.:

Kognitív Viselkedésterápia

417-441, *Medicina, Budapest.*

Clark, D. M. (2003):

Cognitive Therapy for PTSD.

Workshop on the EABCT Conference, Prague.